

iformare aut se pie excusare subtiliter tamē ne de a
uaricia notetur apud indiscretos. **S**unt enim ī his
quidam minus periti. et cum vix nummum parui
valoris offerāt totam missam sibi applicare cupiūt
quod irrationabile est. **Q**ui enim altari deseruit de
altari viuere debet nec est possibile omnibus talibus
satisfacere. **D**ilcere igitur debēt quomodo loqui ho
nestum et pium sit in huiusmodi. **Q**uidam discreti
layci hunc modum habent. **R**ogo domine litis me
mor mei in missa vestra pro quadam pia causa vel
anima pro qua desidero aut similiter. **E**t hoc bene
et licite fieri potest absq̄ hoc q̄ eis specialiter valor
principalis misse applicetur;

Quoddecimo est aduertendum q̄ licet hoc sacri
ficium venerandum sit expiatiuum debite pe
ne tam hic q̄ in futuro exsoluende. tamen multo
leuius copiosius et efficacius operatur hūc effectū
in viuīs quā in mortuis. **S**imiliter etiam est dicen
dum de omnibus aliis suffragiis animarum. vnde
dicit beatus hieronymus q̄ plus purgat vna lacri
ma in hac vita quam decem anni in purgatorio.
De hoc narrat beatus gregorius pulchrum exem
plū. in quodam sermone de venerabili cassio narni
ensis vrbe episcopo. cui mos erat pene cunctis die-

bus em ipoteti deo hostias placationis offerre. cui
etiā cū sacrificio valde concordabat vita. nam cun-
cta que habuit ī elemosinis tribuens. per singulos
dies lacrimis et orationibus se purgare satagebat.
Qui nō solum per hec magne perfectionis vitam
promeruit s; etiam absq; dilatione post mortem ad
dominum euolauit. **E**cce illa cū lacrimis missarum
celebratio. **E**cce illa cum oratiōibus elemosinarum
largitio. quantam cum summo rege huic viro sanc-
cto pacem fecit. **H**ec exēplo et aliis innumeris vni-
uersi fideles admouendi sunt. cuiuscunq; status se-
xus et cōditionis fuerint. quatenus proprie cōmo-
ditati salutē et securitatē consulant et dum adhuc tē-
pus habent diuina misericordia coadiuuante. diui-
ne iusticie se reconcilient. quoniam secūdam vulga-
re prouerbium extrā vincula faciliōr fit compositio.
Nimis enim afflictiuum est in horrendis illis incē-
diis iacere et liberationem tunc expectare quādo se-
iuuare penitus non valet nec est vllius meriti imo
maxime verecundie sic vt affligi quoniā preciosum
tempus tam turpiter perdidit in quo tot suffragia
habuisset si voluisset. **E**t de filiis aut amicis est ma-
gna incertitudo q; minus fideliter iuuabunt cu-
ius exemplum ī seipso quilibet perpendere potest.
Cum enim quisquis in propria causa solet esse ma-

gis sollicitus quam in aliena. et pauci inueniantur
pro se solliciti in hoc negocio tam necessario. restat
q̄ minus pro aliis. quare vnicuiq̄ nostrum bene re-
stat precogitandum quid facto opus sit. **E**t reuera
multo prudentiores sunt filii huius seculi in gene-
ratione sua filii lucis etiā in hac substantia. **Q**uis
queso de secularibus ita stolidus inuenitur vt se et
omnia sua aperto periculo exponat voluntarie. di-
cens. volo primum capi et expoliari. forte per ami-
cos si possūt et volūt postea iuuabor. **N**onne ita cō-
tidie facimus: in caute negligendo tempus acceptā-
bile et dies misericordiarum properātes ad dies le-
uere iusticie qui nobis nō placebūt. **A**ch deus eter-
ne miserere nr̄i et illumina tenebras nostras ne in-
cidiamus in manus tuas ī illa die. **S**ecce vt de reppo-
bis taceam. quam cōmune est etiam apud homines
bone voluntatis vt quiete et molliter viuāt. sua re-
lineant. filii thesaurisent. pauperibus vix parum
tribuant. sperantes q̄ heredes post mortem supplē-
ant quicquid ipsi minus fecerunt. **O** homo vana ē
spes tua **S**i tu tibi ipsi infidelis es quis tibi fidelis ē-
rit. **C**erte vna missa pro te celebrata dum adhuc vi-
uis plus tibi proderit q̄ centum post mortem vnā
oratio parua quā facis iam plus tibi utilis erit quā
tūc omniū monachorum psalteri a. vnus gemitus

aut vna lacrima quā fundis nunc pro tuis peccatis
āplius tibi prodest quā tunc omnium monialium
et bagutarū singultus et fletus. vnum prandium
aut vestis siue denarius aut alia necessaria etiā mi-
nima ex vera caritate siue perfecta cōtritione iā par-
te pauperibus elargita vtiliora tibi sunt quā si cen-
tum milia ducatorum post mortem pro te distribu-
antur. et sic de omnibus aliis suffragiis. et exercitiis
pietatis quāquā omnia hec certissime animabus pro-
sint ad celeriore liberationē earum si in penis sint
Quicquid enim moriens das ideo das quia tecum
ferre nō potest. sed que ex caritate das vel facis dū
vius. primo tibi eternam vitam merentur et pro
quolibet nummo tibi dabitur specialis merces in ce-
lo. secundo merentur augmentū caritatis hic in via
tertio prebent bonum exemplum proximo de quo
etiam speciale gaudiū habebis in celo. **Q**uarto pre-
parant ad mortem securam. quinto penā relaxant.
sexto ad euolandum disponūt. septimo diuinā ami-
citiam et oīm sanctorum et angelorum procurant
octauo totā ecclesiam adiuuāt tam in viuis quā in
mortuis. nono teipsū āplio significāt. et sanctificāt.
decio famā bonā nutriunt. vndecio venerabilē om-
nibus bonis et formidabilem oibus peruerlis te ef-
ficiūt. vt neq̄ tuis verbis quidquā addere aut demere

re audeant. duodecimo tā sensus interiores q̄ exteri
res immo totū corpus et animā ī melius disponūt
testimoniū tibi perhibente conscientia tua q̄ domi-
nus tecū sit in oībus quecūq̄ pro eius gloria facis
dicis aut pateris. **Ecce xii fructus gloriosos operū**
honorum. que secure promeretur quisquis dū vi-
uit hic bene operari studet. quorum non nisi vnus
tantū sequitur eū post mortē si sua exigente negli-
gentia per alios licz fideliter quod earū est sua sub-
stantia distribuatur. scz relaxatio pene purgatorii.
Quare igitur tantū bonum negligimus sine causa
Rertur q̄ dum tartari inuaderēt aliam se quandam
ditissimum in quodā castro principē cōprehendisse
a quibus īterrogatus. cur sibi nō preuidisset. respō-
dit. nō sic putabatur futurum. **At illi.** **Vt** quid tibi
tantas diuitias cōgregasti. quādo te cū illis redime-
re neglexisti. nā si decimā partem nobis pacifice de-
disses pacatos nos habuisses. s; iam quod sitisti bi-
bes. et si auro et argento liquefacto et ī os eius fu-
so/tormentis diris ipsum affecerunt. Ita et nobis
eueniet si deprehensi fuerimus minus habentes.
Nā teste apostolo vniuscuiusq̄ opus ignis exami-
nabit ũ. **Studeat** igitur quilibet libenter semel ad
minus totaliter confiteri oīa peccata sua. et p̄niam
cōdignā suscipere. et si nō pōt eam per seipsum cō-

plere cōuertat se ad suffragia predicta. et bene secu-
rus erit. **H**oc ē quod dominus in euangelio monet
dicens. **S**i vadas cū aduersario tuo ī via / cōpone te
cum illo / ne forte te iudici tradat. et index exactori.
et exactor mittat te in carcerē. **A**mē dico tibi nō exi-
bis inde donec vltimū quadrantē reddas. **H**ec autē
dicta sit pro qualicunq; exhortatōne nrā qui adhuc
viuimus q̄ tenus solliciti simus dū tēpus habemus
sed nō negligamus fratres nrōs qui in tribulatiōe
magna sūt et se iuuare nō possūt quoniā pro talib;
sacrificare et orare maxima elemolina est. **Q**uantū
autē missarū celebratio illis prolit ostēdit beatus gre-
go. quarto. dia. dicens q̄ dum pro quodā culpabili
monacho 30. diebus sacras hostias offerri iussisset.
aīa ipsius apparens cuidā dixit. huculq; male habui
sed modo bene sū. qz hodie cōmunionē accepi. **S**i-
milia multa ī aliis sacris libris reperiūtur. **E**x qui-
bus liquide patet q̄ ista consuetudo in eccīa semper
fuit obseruata vt nedū vna missa pro vna aīa cele-
braretur sed plures. nā sanctissimi et in sacra scrip-
tura eruditissimi viri hoc ita ordinarunt ex instin-
ctu spūs sancti. q̄ nō tantū respiciendū sit ad digni-
tatē sacrificii. s; etiā ad capacitātē indigentū. et fre-
quentationē siue iterationē cōtinuā misterii. qz di-
uinitus aliquando reuelatū fuit q̄ si pro aliqua aīa

cōtinue triginta mille legerētur. ipsa continuo libe-
raretur. alias nō. **S**imiliter pluries aīe defunctorū
apparuerunt sanctis. petentes certū numerū missa-
rum et aliquando satis magnū. addentes q̄ nisi ita
fieret liberari nō possent. **Q**ue cū ita sint mirum ē
vnde procedat tam enormis error quorundā vt di-
cerent vna missa est melior q̄ aurū totius mundi.
et ideo capiamus quicquid venit totū soluimus et
amplius cum vna missa. quasi fas sit vendere illud
quod tā preciosū sciūt. ac nō potius attendūt quod
dicit dominus gratis accepistis gratis date. **Q** autē
rursū quidā dicūt. ex quo missa vendi nō pōt ergo
non tenemur illis quibus multas missas promisi-
mus ex aperta malicia procedit. si enī vendi nō pos-
sunt quare tūc pecunias accipiūt. si promissum ser-
uare nō possunt quare tunc promittūt. **C**ausa oīm
malorū istorū auaricia est que mētis oculū excecāt
Sed oculus simplex et homo bone volūtatis se in
his iuxta prescripta faciliter regulare potest. quia
neq̄ missa neq̄ oratio neq̄ sacramentū neq̄ sacrifici-
um. neq̄ aliud quodcūq̄ spūale vendi licitū est. sed
suū laborē et operā quilibet vendere aut locare pōt
Qui enī spūalia administrant hoīes sunt mortales
indigentes cotidiano victu et vestitu. neq̄ possunt
simul et semel in ecclesia cātare et ī rure arare. aut

alia cperari unde habeat vite necessaria . Quare a
parte scriptura testate et recta ratioe dictate ipsis iu
stissime debetur tanq̄ operarius digna merces pro la
boribus suis . **S** forte quis dicat q̄ reperiuntur ali
que auctoritates sciorū que videtur dicere q̄ quādo
vna missa pro multis celebratur tūc quilibet eorū
h̄z vnā integrā missam . ergo videtur q̄ ea que su
pradicta sūt minus habeāt de firmitate . **A**d hoc res
pondet venerabilis dominus iohēs gerson . dicens
q̄ nō sit aliqua cōtrouersia apud doctores de suffra
gio satisfactōis et redemptōis quī vna missa plus
profit vni quā pluribus . **S** si inueniantur aliqua
dicta de hac generalitate sūt ad piū intellectum tra
henda . viz tali mō quo sit sermo ad populū qz to
ta multitudo audit integrū sermonē et nihilominus
quilibet eundē itegraliter habet . et tamē nō est nisi
vno sermo . pōt tamē idē sermo applicari alicui spā
liter per recōmendationē quā nō oēs equaliter par
ticipant . sed ille principaliter cui applicatur . **S**ic in
ecclesia vbi missa celebratur possūt esse mille audietes
pro quibus oībus presbyter generaliter intentionē
dirigit . et hoc mō quilibet h̄z vnā integrā missam .
tamen propter hoc nō sequitur q̄ pro illis spāliter
intentionē dirigat sub rōne precii satisfactiui . **N**ut si
hoc facit tūc adhuc instātia non procedit . qz ex hoc
nō pōt concludi . q̄ tantū profit cuilibet multorum

sicut si fieret pro vno solo vel paucis illorū **E**x qui
bus oibus manifeste apparet error predictorū et
omniū aliorū qui contra hunc morē ecclesie argu-
mentare nituntur. **Q**uare tioratis viris diligenter
prouidendū est quatenus secundū hoc intentionem
suā regulent. ne fraudē illis faciāt quibus debitores
sūt. **V**alde liquidē timēdū est q̄ crebro hmōi fraus
cōmutatur aut propter ignauā aut cōtumaciā quo-
rundā. qui secundū q̄ putāt vel prout volūt missas
applicāt nō autem prout debent. q̄ valde periculo-
suū est. **S**ed hic queritur an etiā missa celibrantis
eū cōsciētia peccati mortalis aliquid prosit aiabus
Respondetur q̄ sic et nō solū misse s; etiā oēs ora-
tiones et exercitia officii ecclesiastici. quia nō facit
ista vt persona priuata sed vt vicarius christi. et mi-
nister eccie. **S**i iterū queratur quātū prosint. **D**icē-
dum q̄ tantū prosūt q̄tū meruit ille dū viuerz pro
quo fiūt. **H**oc aut quantum sit solus deus nouit.
Pro cuius āpliori intellectu est sciendū. q̄ sūt que-
dam opera priuilegiata que seper sunt satisfactoria
et grata deo. siue fiant per bonos siue per malos si-
cut opera sacramentalia. et exercitia officii ecciastici
in quibus nō requiritur sactitas ministri. sed tantū
modo fides et intentio recta x̄. **E**x quo etiam pro-
bāri solet q̄ qui tenentur ad horas canonicas debēt
eas soluere non obstante q̄ sint in peccatis mortali

bus. nec frustra orant quia deus exaudit eos et opera eorum suscipit non ratione sui sed ratione ecclesie cuius ministri sunt. **E**t ista opera dicuntur grata esse deo ratione operis operati. nec tamen negandum est quin si fiant per illos qui sunt in caritate et tunc plus valeant: sicut solet exemplificari de missa et secundum hunc respectum melior sit missa boni sacerdotis quam mali. **B**onus autem sacerdos potest quam plurimum su per addere super rationem talium operum ex propria deuotione malus vero nihil. **E**xempli gratia. **C**elebrans in peccato mortali. aut officium defunctorum legens. aut exequias tenens. aut alia similia faciens pro anima alicuius defuncti in quantum est organum ecclesie ipsam realiter iuuat. nec possunt homini opera impediri per peccata ipsius. quin sint satisfactoria pro illo pro quo facit sed ultra nihil potest quia nihil habet. **E**st enim quo ad seipsum spiritualiter mortuus. **Q**ui autem in caritate eadem opera facit ad omnem minus tantum iuuat quantum ille et ultra hoc potest habere tantam deuotionem et in duplo aut triplo et cetera amplius prodest. sicut fertur de beato gregorio. et propter excellentiam deuotionis sue in qualibet celebratione sue misse redimebantur aliquae anime. **S**unt et alia opera de genere suo bona que tamen non sunt satisfactoria vel deo grata nisi in quantum fiunt ab illo qui est in caritate sicut sunt omnia opera illa media penitentialia que

cōmuniter iniunguntur in satisfactionē pro pctis.
sicut ieiuniū oratio elemosina peregrinatio castiga
tio corporis. et similia ī quibus oībus oportet lem
per inquirere radicē aliquā caritatis mediate vel im
mediate ex qua viuificētur. alioquī mortua sunt et
nihil profunt. mediate. scz quādo aliquis in vltima
volūtate sua hoc intendit quod aliqua fiant pro aīe
sue salute. tunc quecunq; ad hoc disponit etiā si ex
quantur per malos nihilominus sibi profunt quia
tales nō operantur p̄cipaliter sed instrumētaliter
et ideo p̄cipalis si indiget hmōi. adiuuatur per ta
les tanquā per instrumēta sua. **S**imiliter dicendū ē
de aliquo existente in pctō mortali qui libēter veliz
succurrere amico īdigēti. Illi cōsulendū esset q; hoc
faceret per aliquos hoīes bone vite quos verifimili
ter speraret eē ī grā dei. et si tales iueniret tūc īdu
bitāter per eos posset quod per se nequiret. **E**t que
cunq; facerent de istis operibus mediis tantū pro
descent illi quantū procederēt ex p̄p̄ria eorum de
uotioe et nihil āplius. **Q**z si iuenerit malos tūc nec
ipli quidq; profūt per hmōi opera qz oīa mortua
remanēt. tamē nō sūt prohibēdi vel auertēdi ab opē
ratione taliū. quia quāuis ex rigore iusticie per ta
lia non merentur vitam eternam. tamen ex liberali
tate diuina non manebūt irremunerata. iuxta illud
gregorii. interim quecunq; bona poteris fac vt

deus cor tuū ad pñiam emolliat. imediate uiuifican-
tur hmōi opera et iuuantur anime quādo per ami-
cos dei fiūt ex feruore caritatis . tūc hoc certissime
est tenēdū q̄ etiā mīma imo si simul vel semel dicāt
requiescāt in pace / illis profunt . nec est multū curi
ole querendū de his q̄tū vel quantū nō . s; illi equis-
limo iudici totū humiliter cōmittendū qui electos
suos nō negliget nec obliuiscetur misereri vbitūq;
habuerit occasionē miserendi . tantū nos diligentes
simus ad succurrendū illis pro posse nrō . ex his vi-
detur sequi q̄ si aliquis moritur itelstatus nihil dis-
ponens pro aīa sua . descenderitq; in purgatorium
illi difficilius suffragatur ceteris parib; . et ergo cō-
sulendū est cuilibet dū uiuit vt aīe sue provideat qz
illa vltima volūtas oībus sequētibus operibus for-
mam imponit . et fortiuntur effectū per quēcūq; ex-
ecutorem . nō sic de aliis . **P**osset nanq; venire q; ta-
liter moriēs et magnā summā pecuniarū reliquēs
parū aut nihil īde sibi acquirat . etiā si in pios vsus
expendatur quia forte ad manus talium deueniet
qui eā pōpōse distribuēt . et talibus qui nō sūt ī cari-
tate et neq; pro talibus operibus que animam eius
iuuare possunt ratione operis operati . et quia ille
huiusmodi distributionem non iussit fieri ymmo
forte contrarium intendebat . ergo cum non appa

reat vnde talis vel in parte vel in toto possit viuifi-
cari distributio . timendum est q̄ omnino mortua
sit . et per consequens ex rigore diuine iusticie nihil pro-
fit illi pro quo videtur fieri . **E**t si tale periculū pot-
est contingere etiā si distribuatur . q̄d erit si per heredes
aut filium aut alio modo distrahatur . **E**cce magna
miseria quā sepe hoīes incurrunt per negligētiam
suā . aut timorē superfluum trepidantes timore vbi
nō est timor . et vbi esset trepidandum ibi non timē-
tes . **N**ic timēt ne eis tēporalia deficiāt vbi manere
nō possunt . illic nō timent deficere vbi est eis neces-
sario perueniendū . **C**ausa horū est modicitas fidei
Nuiliandi sunt deniq̄ vniuersi pauperes cuiuscunq̄
status aut cōditionis et precipue religiosi . quatenus
de thesauro huius benedicti sacrificii sibi provide-
ant ne in illā fornacē flāmiuomā demergātur . quia
eorū conditio peyor est illis q̄ diuitum ceteris pari-
bus . **C**um enī nō habeant vnde testamentū faciant
cito eorum memoria deletur et vix aliquis repe-
rietur . qui specialia suffragia eis trāsmittat **I**gitur
tēpore oportuno . mō importuno deū deprecemur .
vt saluet nos sine purgatorio illo horrēdo . s̄ potio
hic i virga filiorū nos pio pater erudiat vt apti fia-
mus illo regno quod oībus diligētibus se promisit
per dominū nostrū iesū christū filiū eiū vnigenitū

cū quo in vnitate spūs sancti viuit et regnat in om
nia secula seculorum benedictus deus amen.

Hec sūt venerabilis domine ac amice karissime
pauca ex multis hincinde collecta rudi stilo.
que vestris studiis et cuiuscunq; melius intelligen
tis libenter submitto corrigenda et pulchrius ordi
nanda. nec me latet quanti periculi sit in his quali
libere velle sētire. et pro captu dicere quicquid mēs
suggerit. cum inter tot tractatores sacre scripture
vis paucissimi reperti sunt qui materiam hanc ad
lucidum explanare potuerunt. quare omnibus sim
plicibus maxime est consulendum vt si loqui velit
de huius venerandi sacramenti materia q̄ stricte
sime teneant se in terminis sanctorum doctorum
ecclesiasticorum. nec aliter fieri audeāt quam apud
eos repperint. Alioqn̄ facillime et periculose erra
bunt. Testes sūt dictā eorundē doctorū. et precipue
lecti thome de aquino per quē spūs sc̄tūs circa ānos
dñi millesio ducētesio quadragesio. plures hereses
destruxit ac difficultates varias et ante ipsum a nul
lo explanatas dilucidauit. Hoc autē vir sanctus mul
tis oratōibus et ieiuniis impetrauit. vt periclitanti
scole tūc succurreret propter hereticorū subtilitatē
nimiam ac potentiā. Fuit etiā tūc ipō sollicitate isti
tutū festū sollempne huius sacri reuerendissimi per